

Előszó

A bűnözés összetett társadalmi jelenség, megértéséhez multidiszciplináris megközelítés szükséges, amely a társadalomtudományok mellett kitekint a természettudományok megállapításaira is. A kutatás alapjait azonban elsősorban a bűnügyi tudományok által felhalmozott ismeretanyag adja. Az elkövetett cselekmények előzményeinek, okainak felderítésére a kriminológia hivatott; a kriminalisztika összegzi azokat az ismereteket, gyakorlati-technikai tudást, ami segít a konkrét bűncselekmény részleteinek megismerésében; míg a büntetőjog a következményeket; a büntetőeljárás pedig a lefolytatandó eljárás jogi menetét rendezi.

A Kriminológiai Tanulmányok jelen száma jól példázza, hogyan támaszkodnak egymás ismeretanyagára a tudományterületek, és mindez milyen módon segítheti a jogalkalmazói munkát, a gyakorlatot.

***

Korinek László Kriminalisztika, büntetőjog, kriminológia című indító tanulmánya a kriminalisztika, a kriminológia és a büntetőjog kapcsolatát és összefüggéseit elemzi. Míg a kriminalisztika a bűncselekmények felderítését és a bizonyítékok rendszerezését vizsgálja; a kriminológia a tágabb összefüggések, a társadalmi okok, az előzmények és következmények tudománya; a büntetőjog pedig a jogi tartalmat szolgáltatja, amely az alapja és egyben felhasználója e két terület működésének és eredményeinek. A tanulmány emellett alkotmányossági és eljárásjogi szempontokat is vizsgál. A következtetés szerint „A kriminalisztikát a célszerűség, az eredményre törekvés jellemzi, míg az alkotmányos büntetőjog a társadalom védelme mellett az emberi jogok oltalmazását szolgálja. [...] Ugyanakkor például a tettesek és sértettek helyzetének nagyfokú hasonlóságára vonatkozó kriminológiai (viktimológiai) tétel nyilvánvalóan hasznosítható gondolatokkal segíti a kriminalisztikai erőfeszítéseket is.”

A következő tanulmányban *A zöldre mosdatás bűne – Etika és jog a prevenció szolgálatában* címmel *Irk Ferenc* egy napjainkban mind aktuálisabbá váló kérdést vizsgál. A *greenwashing*-jelenség, azaz „a reklámeszközként szolgáló színlelt környezetvédelem” kapcsán a szerző bemutatja, hogy mi áll a környezetbarát termékek és gyakorlatok megtévesztő népszerűsítése mögött, milyen hamis információk jelennek meg a mindennapi életben, a tudományban és a politikában, ami – a szerző véleménye szerint – kihívást jelent a jog területén is. „A megelőzés kulcsa a fogyasztói tudatosság növelése, a vállalati átláthatóság javítása és az etikai normák betartása. Ezek elősegítését támogathatja a zöldre mosdatás elleni jogi fellépés fokozása [...] nemcsak a tágabb értelemben vett jogi szférában, hanem a büntetőjog területén is, tükrözve a csaló tevékenységek kezelésének összetettségét.”

Kó József és Szabó Judit *„Szegény embert még az ág is húzza” – A pénzmosás bűncselekmény terheltjeinek személyi körülményei és azok lehetséges szerepe az elkövetővé válásban* című tanulmányukban az elmúlt évben indult kutatás eredményeit mutatják be. A hazai pénzmosási ügyekre koncentrált aktavizsgálat során a kutatók 111 büntetőügy 271 elkövetőjének demográfiai adatait és más személyi körülményeit rögzítették és dolgozták fel. Megállapításuk szerint a bűnügyi aktákban szereplő elkövetők 34 százaléka volt nő, ami jóval magasabb, mint a megszokott arány. A szerzők összegzése alapján *„a pénzmosás magyarországi elkövetőinek szociodemográfiai jellemzői több vonatkozásban eltérnek a bűnelkövetők átlagától, és nem tükrözik a bűncselekménnyel kapcsolatos sztereotip elvárásokat; az elkövetők jellemzően kedvezőtlen anyagi helyzetű, pénzszűkében lévő, alacsony iskolai végzettségű és alulinformált személyek, akik könnyen rábíráhatók a bűncselekményre”*.

A terhelttel kötött megállapodások az Európai Unió néhány tagállamában címmel Kiss Anna az amerikai vádalkuhoz hasonlítható jogintézményeket vizsgálja egyes európai országokban. Az ún. *„plea bargaining”*-szerű megoldások a szerző szerint sokat könnyíthetnek az ügyek gyorsabb intézésével és lezárásával. Bulgária, Franciaország, Németország, Olaszország, Spanyolország és természetesen Magyarország hasonló intézkedéseit is elemzi a szerző. A konszenzuális megoldások számos előnye mellett a kontinentális jogrendszerben történő alkalmazás számos kérdést vet fel, például: *„Vajon mindezekkel a változtatásokkal nem kerül-e a büntető igazságszolgáltatás egyfajta szereptévesztésbe?”* Ennek eldöntése az olvasó feladata a bemutatott példák, pró és kontra jogi érvek tükrében.

Nagy László Tibor *A zsarolás büntettéről* című írása a szerző által készült elemzések negyedik része a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények körében. A kutatás véletlenszerű mintavétellel készült az ENYÜBS információs alapján. A 2020-ban regisztrált zsarolások közül 75 ügy, illetőleg 93 bűncselekmény elemzésére került sor, ennek során 53 felnőtt korú, 17 fiatalkorú és 4 gyermekkorú elkövető adatait dolgozta fel a szerző. A legfiatalabb elkövető 12, a legidősebb 59 éves volt. A szerző a zsarolás újabban megjelenő és mindinkább teret nyerő formájával, az online zsarolással is foglalkozik. Mindezek alapján megállapítja: *„Napjainkban a zsarolások újszerű elkövetési formái alakultak ki; online környezetben valamilyen infokommunikációs eszköz használatával, zsaroló e-mailek esetén pedig gyakorlatilag mennyiségi korlátok nélkül, míg a klasszikusnak tekinthető, levélben történő fenyegetések teljesen visszaszorultak.”*

Garai Renáta *Az elektronikus adatok térhódítása – Kamerás megfigyelés a személyes adatok védelmének hálójában* címmel megjelent tanulmánya az OKRI-ban 2023-ban lefolytatott kutatás összegzése, amely a modern technika jogi szabályozásának lehetőségeit veszi számba. Olyan kérdéseket vet fel, amelyek a modern eszközök (a mobiltelefontól a különböző közösségi térben megfigyelésre szolgáló eszközökig) büntetőjogi kezelése során feltűnnek. A szerző felsorolja és elemzi azokat a jogi problémákat, amelyeket akár a menetrögzítő kamerák használata esetén, akár a vendéglátóiparban,

a társasházaknál, orvosi rendelőkben vagy éppen a különböző szálláshelyeken és közterületeken alkalmazott eszközök jelenthetnek. A szerző felveti és arra keresi a választ, hogy *„szakkérdés-e az adat azonosítása és kinyerése; miként zajlik a mobiltelefon, tablet, laptop szilárdtest-memória lefoglalása és adatmentése; milyen mértékben szükséges ügyészi és bírói szakértelem a másolatok felhasználása és megítélése során; miért elengedhetetlen a magas szintű informatikai tudás a jogalkalmazók körében”*.

Bolyky Orsolya és Sárík Eszter *Az idősek sérelmére elkövetett erőszakba torkolló vagyron elleni bűncselekmények kriminológiai sajátosságai* című munkájukban a szakirodalom áttekintése mellett leginkább a témával kapcsolatos büntetőügyek aktavizsgálata alapján mutatják be a vagyron elleni erőszakos bűncselekmények (például rablás), vagy a lopásnak induló, de erőszakba forduló cselekmények elkövetői és áldozati oldalát. Az idősekkel kapcsolatos kriminológiai és jogi vizsgálatok nem gyakori és népszerű területei a társadalomtudományi szempontú magyar kutatásoknak; az elmúlt évtizedben alig néhány résztanulmány látott napvilágot e korosztály bűnözéssel összefüggő helyzetéről, és még ennél is ritkábban az idős kor büntetőjoggal kapcsolatos problémáiról, így ez a tanulmány különös érdeklődésre tarthat számot.

Windt Szandra, *Az emberkereskedelem jelensége a pandémia árnyékában* címmel készült tanulmány szerzője a Covid-járványnak az emberkereskedelemre gyakorolt hatását és következményeit járta körbe a 2020 és 2023 közötti időszakban, több módszerrel vizsgálva a kérdéskört. Jelen írás a 2023. évi kutatás tapasztalatait osztja meg az olvasóval, amelyben ügyészek, rendőrök és szociális munkások véleményeit összegzi. A szakértői interjúk alapján a segítő tevékenység kevés sikerélménnyel jár a szociális munkások számára, és magas a kiégés kockázata is. Problémák jelentkeznek a szakmai együttműködésekben, előítéletekkel és ismeretek hiányával is találkozott a kutató. Mindez a szerző szerint egy *„az emberkereskedelem komplexitására jobban reagáló jogalkalmazói és áldozatsegítő – igazságügyi és szociális – kooperáció”* szükségességére mutat rá.

Ritter Ildikó *„Csoomagkapcsolás” egy kicsit másképp*. Az *online drogpia* jellemzői címmel foglalta össze két éven át tartó kutatását a darknetes térben zajló kábítószerek-kereskedelemről, valamint az online droggereskedelem résztvevőinek jellemzőiről. A szerző a 2022–2023-as években vizsgálta az ismertté vált kábítószerekkel és más tiltott szerekekkel kapcsolatos bűncselekményeket. Megállapítja, hogy a digitális droggereskedelem sok előnnyel jár nemcsak a fogyasztók, de az eladók számára is, ugyanakkor lényegesen megnehezíti a hatóságok munkáját, különösen a felderítés területén. Külön problémát jelent, hogy *„bár így a fogyasztók kevésbé érintkeznek a »hagyományos« bűnöző szubkultúrával, a darknetes piacterek műveleteibe történő bevonódásuk ténylegesen csak egy másik kriminális platformra tereli őket”*.

Solt Ágnes Közöny, *bűn és bűnhődés – A legfiatalabb tézses története* című írása a szerző 12 éves kutatásának esszenciája, amelyet a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés témakörében folytatott. A tézsesek megküzdési stratégiáit, mentalitásuk vál-

tozásait, érzéseit és a fogva tartás hatását több írásában is megismerhettük. Jelen tanulmány a legfiatalabb életfogytiglani büntetésre ítélt férfit mutatja be, aki 13 évet töltött már börtönben, most 37 éves, és a szerző 20 alkalommal több órán át készített interjút vele. *„A többi tézses elítélttől sok vonásában különbözött. Intelligens, kedves, zárkózott, megfontolt, tisztelettudó fiatal férfiként viselkedett minden alkalommal.”* A szerző 10 év interjúinak részleteivel egyedülálló módon érzékelteti egy fiatalon a legsúlyosabb bűnt elkövetett ember személyiségének alakulását, változásait.

A kötet zárótanulmánya *Az aktakutatások egyes módszertani problémái* címmel minden kutató és kutatás iránt érdeklődő számára kiemelten hasznos útmutatóul szolgál. Kó József két kutatási módszer lehetőségeit, hibáit és előnyeit számba véve tekinti át a kvalitatív és a kvantitatív metódus közötti különbségeket. Álláspontja szerint egyik módszer sem mindenható: a szerző felhívja a figyelmet arra, hogy *„a feldolgozáshoz választott módszernek mindig a kutatás céljához kell igazodnia, ezeknek kell meghatározniuk az alkalmazott módszert, nem a módszerhez kell igazítani az elérni kívánt célokat”*. A meg-alapozott döntés meghozatalához nyújt gyakorlati segítséget a tanulmány.

Dr. Barabás A. Tünde